

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата філологічних наук, доцента

Семенюк Антоніни Афанасіївни на дисертацію Шпак Олени

Владиславівни «Реалізація комунікативної категорії контакт у сучасному англомовному дискурсі», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови

В умовах глобалізації та інформатизації сучасного суспільства зростає роль людини та її соціально-психологічної компетентності у налагодженні соціальних та міжособистісних стосунків, регулюванні як власної поведінки, так і співрозмовника у процесі подання інформації та її адекватного сприйняття. У цьому зв'язку дослідження Шпак О. В. комунікативної категорії КОНТАКТ у руслі антропоцентричного підходу шляхом аналізу вербальних та невербальних засобів її пофазової реалізації в інституційному та неінституційному типах дискурсу є безумовно **актуальним**.

Матеріал дослідження вирізняється багатогранністю за рахунок його різножанрового складу: діалогічних уривків з художньої літератури XX–XXI ст, скриптів субтитрів до художніх фільмів, які у сукупності відображають усі фази процесу комунікативного контакту.

Новизну дослідження визначає те, що воно спрямоване на комплексний розгляд способів та засобів вираження гіпердискурсивної, культурно-специфічної категорії КОНТАКТ на різних рівнях мовної ієрархії з урахуванням її диференціації на унісонну та дисонансну в різних типах дискурсу, виокремлених за принципом спільного і контрастного. **Новим** є також виявлення співвідношення фатичної й інформативної складових у фазах контакту в ординарних, неординарних і екстраординарних ситуаціях залежно від типу стосунків: гармонізуючих або дисгармонізуючих.

Перевагою є те, що дослідження здійснено шляхом **комплексної методики** аналізу, а саме: застосування загальнонаукових й суто лінгвістичних методів дослідження, які уможливили всебічний і ретельний аналіз характеристик контакту як функціонально-комунікативного феномену дискурсу

та особливостей його вираження у діловому, політичному, військовому та неінституційному типах дискурсу.

Важливість **об'єкта й предмета** наукової розвідки визначають беззаперечний науковий інтерес дисертації. Обґрунтоване формулювання **положень, що винесено на захист**, свідчать про ретельність проведеного дослідження, наукову й лінгвістичну компетенцію Шпак О. В. у досліджуваній проблематиці та дотичних до неї питаннях.

Теоретична та практична цінність роботи не викликає сумнівів. Її здобутки можуть бути використані у лекційних та практичних курсах із стилістики, лінгвокраїнознавства, теорії дискурсу. Результати та висновки дослідження автора є вагомим внеском у функціонально-комунікативну лінгвістику, прагматику, конфліктологію та дискурсологію через розширення знань про мовні засоби встановлення паритетних стосунків та уникнення конфліктогенних ситуацій, що мають місце на сучасному етапі соціально-політичного розвитку США та Великої Британії.

Основні положення дисертації відображено в 12 публікаціях, з них 4 статті опубліковано у фахових виданнях України, 1– у закордонному науковому виданні, а також тези доповідей на 5 наукових конференціях, що вказує на солідний ареал наукової діяльності дисертанта.

Стосовно **обсягу та структури**, то робота складається зі вступу, чотирьох розділів з висновками до кожного, загальних висновків, бібліографії, що включає список джерел довідкового й ілюстративного матеріалу, та додатків.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, актуальність та методологічну основу дослідження, встановлено міждисциплінарний зв'язок теми, визначено мету та завдання, сформульовано об'єкт та предмет дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, викладено положення, що виносяться на захист, проінформовано про апробації та публікації результатів дисертації.

У **першому розділі** виважено та науково дисертантом подано теоретичні засади роботи, її базові мета та робочі терміни, визначено специфіку контакту

в інституційному та неінституційному типах дискурсу; проведено аналіз комунікативної категорії КОНТАКТ та виділено її основні ознаки: структурні – двошаровість (поєднання фатичності та інформативності), двополярність (реалізація не лише як комунікативний унісон «плюс-полярності», але й як комунікативний дисонанс «мінус-полярності»); функціональна – регулювання взаємодії комунікантів у фазах встановлення, підтримання та розмикання контакту. Шпак О. В. переконливо доводить, що релевантними параметрами реалізації комунікативної категорії КОНТАКТ є сфера функціонування, адресантно-адресатні конфігурації, характер та тема спілкування.

У другому розділі автор визначає **п'ять етапів дослідження**, кожному з яких властиві певні цілі та методи, що сприяють реалізації чітко сформульованої мети та успішне розв'язання низки поставлених конкретних завдань у ході наукового експерименту. Так, застосування **функціонально-комунікативного методу** в якості базового; **методу дискурсивного аналізу**, **методу контекстуально-інтерпретаційного аналізу**, **інтераційного методу** дає змогу глибоко проаналізувати ефективне застосування засобів реалізації контакту на виділених стадіях його розгортання в умовах кооперативної й конфліктної мовленнєвої взаємодії за посередництвом відповідних їм стратегій. **Елементи кількісного і порівняльного аналізу** підтверджують вірогідність результатів дослідження і підсумовують отримані висновки. Використання **етнолінгвістичного методу** є плідним в ході опису лінгвокультурних особливостей підтримання контакту й збереження просторово-психологічної дистанції носіїв англomовної культури Великої Британії і США.

Розгляду функціонально-комунікативних характеристик англomовного інституційного дискурсу шляхом аналізу функцій фатичної та інформативної складових, унісонного та дисонансного контакту в діловому, політичному та військовому типах дискурсу, об'єднаних ідеєю БОРОТЬБИ, в ординарних, неординарних та екстраординарних ситуаціях присвячено **третій розділ** дисертанта.

Особливим надбанням автора є встановлення прямої залежності між

типом дискурсу та ситуацією спілкування, що уможливлює виявлення специфічних спільних та відмінних характеристик між досліджуваними типами дискурсу і дає підстави їй стверджувати про первинність інформативного й другорядність фатичного в інституційному дискурсі. Привертає увагу глибокий аналіз численних лексичних, стилістичних, синтаксичних засобів, різного роду висловлень та проксемічних, кінесичних, просодичних компонентів комунікації в діловому, політичному та військовому типах дискурсу. Встановлення варіативності вербальних і невербальних засобів на визначених стадіях розгортання контакту в ході реалізації інформативних та фатичних функцій в умовах як гармонійного, так і конфліктного спілкування дає змогу виявити специфічність контакту через процентне співвідношення унісонного контакту «плюс-полярність» та дисонансного контакту «мінус-полярність» із значною перевагою першого (87%).

Метою **четвертого розділу** є виявлення особливостей вербального та невербального вираження комунікативної категорії КОНТАКТ в умовах гармонійної та дисгармонізуючої комунікації в англомовному неінституційному дискурсі, яку автор успішно реалізувала. Завдяки застосуванню функціонально-комунікативного підходу дисертант доводить, що при спільності виділених різновидів контакту – унісонного й дисонансного – як в інституційному, так і неінституційному типах дискурсу, в останньому домінує фатична складова над інформативною, що проявляється у творчому виборі розмовних еліптичних експресивних висловлень та фразеологізованих одиниць, риторичних питань, особливих форм привітання, звертання, дисемантизованих етикетних формул, інвективних номінацій та численних інших мовних засобів, у конвергенції до яких виступають невербальні компоненти, позитивний чи негативний заряд яких є ситуативно обумовленим. Мовленнєва специфіка в парентальному, матримоніальному типах дискурсу відображає лінгвокультурні особливості носіїв мови.

Отримані результати й висновки підтверджені доречними схемами, діаграмами, таблицями, які підтверджують глибину проведеного аналізу.

У загальних висновках підбито підсумки дослідження. Опрацьована наукова література свідчить про багатий теоретичний та емпіричний матеріал. Опрацьований Шпак О. В. й, своєю чергою, теж забезпечує вірогідність отриманих результатів.

Зміст автореферату засвідчує належний науковий рівень дослідження та є ідентичним основним положенням дисертації.

Робота Шпак О. В. має солідне теоретичне підґрунтя, адекватний темі ретельно відібраний фактологічний матеріал, безумовну актуальність та новизну, проте все ж вона не позбавлена деяких огріхів та неточностей:

1. Дисертант, обґрунтовуючи теоретичні передумови дослідження, подала робочі терміни, зокрема «комунікативна стратегія» й «тактика» (с. 31) у ході опису стратегічних чинників контакту, провела паралель між поняттями «тактика» та «такт» (с. 52). Проте у ході дослідження послуговується поняттями «засіб», «прийом», а «тактика» зустрічається на с. 165 (тактики наступу, оборони), с.104 («тактика» інтимізації»), с.172 (просодичні тактики), які логічно реалізують виділені стратегії гармонізації чи дисгармонізації.

2. Автор розглядає реалізацію контакту у три-фазовому режимі. Доречним було б вказати, які з них є обов'язковими, а які факультативними, залежно від ситуації спілкування, і чи може фаза контакторозмикання бути відсутньою взагалі і за яких умов (с. 105).

3. Аналізуючи діловий дискурс, дисертант наводить приклади діалогічної взаємодії між співрозмовниками як одного соціального статусу (наприклад, с.108), так і такими, що належать до різних прошарків суспільства (наприклад, с. 93–94). Як відображено взаємозв'язок між виражальними засобами та соціальним статусом комунікантів у досліджуваних типах дискурсу.

4. Неінституційний дискурс заснований на ідеї згоди, які засоби і способи запобігання чи стримування конфлікту у випадку дисонансного контакту.

Вказані зауваження мають рекомендаційний характер, не применшують її теоретичної й практичної цінності, не впливають на загальне позитивне враження від роботи та її результатів і здобутків.

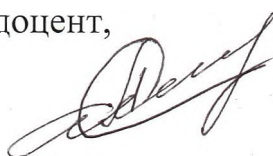
Кандидатська дисертація Шпак О. В. – актуальна, концептуально завершена наукова робота, яка повністю відповідає високим вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567. Шпак О. В. заслуговує на присудження їй вченого ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент –

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри практики

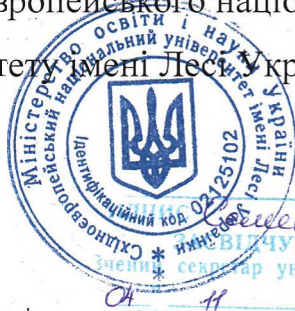
англійської мови

А. А. Семенюк

Східноєвропейського національного

університету імені Лесі Українки

Семенюк А.А.
Вітчизно
зачека секретар університету
2015р.

Відгук одержано 10. 11. 2015р.

Вчений секретар спеуради Мор Т.Т. Морозова